

SATURNUS

GLASILO DELOVNEGA KOLEKTIVA SATURNUS, LJUBLJANA

LETO XXXI — ŠTEVILKA 2 — MAREC 1990

1167466

SATURNUS PRED VELIKIMI INVESTICIJAMI

NOVO ZNANJE ZA NOVE ŽAROMETE

Žarometov, kakršen je na sliki, bomo čez dobro leto dni proizvajali le še za vzorec. Volkswagen pa nam je poveril tretjino proizvodnje žarometov in zadnjih luči za novega Golfa (4.stran).

TISKARNA SE BO SELILA V SODOBNOST

Tiskarska tehnologija je medtem, ko so se v Embalaži trudili do skrajnosti izkoristiti obstoječo opremo, močno napredovala. Koliko, si preberite na 5. strani.

Do maja kaže dobro, za naprej pa...

Tako Embalaža kot Avtooprema sta začeli leto z razmeroma zadovoljivim obsegom naročil, vendar se, vsaj na domačem trgu, ne moremo zanašati, da bo tako tudi ostalo. V poplavi nelikvidnosti bo vse težje najti kupce, ki bodo sposobni plačati blago, ne smemo pa tudi pozabiti na srbski bojkot, katerega posledice se bodo pokazale šele v prihodnosti, je povedal komercialni direktor Andrej Lazar.

Resda v Saturnusu nismo posebno natančni, kar se tiče plačil, saj še vedno poslujemo tudi s tistimi podjetji, ki so neredni plačniki. Pri praksi, vpeljani v zadnjih nekaj mesecih, da smo dolžnikom dobavljali le še za takojšnje plačilo, smo v zadnjem času spet popustili in si s tem »kupili« nekaj več naročil za Embalažo. Naši komercialisti so tudi uspeli izločiti stroške financiranja iz cene bele pločevine (to zneso približno 30 %) in tako je Saturnus pridobil določeno prednost pred konkurenti, ki bele pločevine ne uvažajo, temveč jo še vedno kupujejo od Zorke Šabac. Embalaža ima tako do maja zagotovljenega več dela, kot so (»realno pesimistično«, pravi Andrej Lazar) predvideli v planu. Kaj bo po maju, ko bo sezona že v polnem razmahu, še ne vedo, vendar naš komercialni direktor ne daje prav optimističnih napovedi: mnogo naših kupcev je namreč nelikvidnih. Ima tudi informacije, da kupci iz Srbije iščejo dobavitelje embalaže v tujini; čeprav sedaj še dobivamo naročila iz vse Jugoslavije, se torej utegne tudi to spremeniti.

Avtoopremo peripetije na domačem trgu manj ogrožajo, ker pač veliko izvažajo. Izvoz zaenkrat celo nekoliko presega planiranega in če bodo uspešno vpeljani novi proizvodi, ne bo posebnih težav. Očitno pa je, da brez zamud ne bo šlo, tako na primer že za december obljubljeni proizvodnja žarometov za fiat pando še ni stekla, težave pa so tudi v proizvodnji žarometov za fiat uno, za katere so že dobili precejšnje naročilo iz Avstrije.

Naše jugoslovanske odjemalce svetlobne opreme pa pesti nelikvidnost; dolgujejo nam že veliko denarja. Bojkota srbskih podjetij še ni čutili; resda mnogi naročajo manj, ker niso sposobni plačati, vendar se očitno oskrbujejo preko beograjskega Jugoauta, ki je močno povečal naročila v Saturnusu in dobave tudi plačuje. Menda pa je treba tudi na področju svetlobne opreme pričakovati upad naročil iz Srbije, če se bodo uspeli naši tamkajšnji kupci dogovoriti z dobavitelji iz tujine.

Iskreno povedano pa naša domača prodaja ni odvisna samo od medrepubliških odnosov, temveč še bolj od naših cen. Trg bomo lahko obdržali le, če bomo znižali cene. Andrej Lazar je povedal, da bomo morali že v kratkem poceniti meglenke, ker so bistveno dražje od uvoženih, prav tako pa tudi svetlobno opremo za prikolice Adria.

V. Cajnko

Pohvalimo se lahko z visoko likvidnostjo

Januarski kazalci proizvodnje in prodaje, ki so bili predstavljeni gospodarskemu odboru DO v začetku marca, so zaenkrat nekoliko omilili vtis črnogledih napovedi za letošnje leto. Napovedano upadanje naročil za Embalažo se še ni uresničilo, prodaja Avtoopreme je zadovoljiva in Saturnus se lahko pohvali z visoko likvidnostjo.

Proizvodnja tozda Embalaže je bila nekoliko večja kot lanskega januarja, čeprav je za letošnje (v sicer še ne dokončno dodelanem planu) predviden občuten padec. Doseženi rezultat je tako kar za 15 % boljši od načrtovanega. Ker se je v zadnjem letu zmanjšalo število zaposlenih, se je povečala tudi fizična produktivnost. Manj razveseljiva je vrednost januarske prodaje embalaže, saj je realno znatno manjša od lanske. Plan proizvodnje je v prvem letošnjem mesecu preseglal tudi Avtooprema, a vendarle niso dosegli obsega iz lanskega januarja, ko so imeli očitno še bolj polne roke dela. Vrednost njihove prodaje se je v primerjavi z decembrom precej povečala.

Večja prodaja žal praviloma poveča tudi vrednost terjatev. Embalaži, na primer, so kupci konec januarja dolgovali denarja v vrednosti milijon nemških mark in polovica od tega so bile že zapadle terjatve. Še slabše bi bilo, meni vodja gospodarskega sektorja Anton Klepec, če bi pred nekaj meseci ne poslali na teren izterjevalcev, ki so uspeli izterjati

polovico denarja od naših dolžnikov v dughih republikah.

Kljub visokim zneskom, ki jih dolgujejo kupci, pa se Saturnus kot celota lahko trenutno pohvali z visoko likvidnostjo; konec februarja smo imeli sredstev za približno 6 milijonov nemških mark. Problem je le, kako ta denar čim bolj donosno obračati, kajti obresti za posojila so v primerjavi s stopnjo inflacije zelo nizke.

Gospodarski odbor je odobril tudi povišanje točke za OD na 8,40 din, kar bi pomenilo v marcu izplačilo približno enakih plač kot v februarju (vključno z 20-odstotnim povišanjem v prejšnjem mesecu). Pooblastil pa je glavnega direktorja, da lahko samostojno ukrepa, če se v teku meseca pokažejo kakšne možnosti za povečanje osebnih dohodkov.

Na predlog glavnega direktorja je gospodarski odbor že sprejel sklep, naj bi se sejmov v tujini ne udeleževali več kot po štirje delavci; ti pa bodo morali o njih poročati še drugim. Način posredovanja na sejmih pridobljenih spoznanj sodelavcem bo opredelil kadrovski sektor.

KO BOMO PODJETJE

Letno poročilo kot spričevalo direktorjevega dela

Zakon o podjetjih zahteva, da poslovodstvo (direktor ali poslovodni odbor) vsako leto poda poročilo o rezultatih poslovanja družbenega podjetja. To poročilo naj bi bilo več kot zgolj zaključni račun, ki ga podjetje pripravlja zaradi zunanjih dejavnikov nadzora; bilo naj bi celovit prikaz stanja in razvojnih perspektiv podjetja in tudi spričevalo direktorjevega dela. Končno oceno (po zakonu) dajejo delavci z osebnim izjavljanjem, ki s potrditvijo ali zavrnitvijo poročila dajo direktorju zaupnico - ali pa tudi ne.

Da bi njihova odločitev lahko imela kakšno težo, pa mora biti tako poročilo seveda napisano poljudno in vsakomur razumljivo, je posebej poudaril Ilija Jurančič v članku za Delavsko enotnost, v katerem navaja, kaj mora poročilo poslovodstva nujno vsebovati. Članek na kratko povzemamo.

Prvi (a ne edini) del poročila so **podatki o gospodarjenju**, ki naj prikažejo trenutni položaj podjetja in njegove razvojne možnosti. Ti podatki morajo biti dovolj izčrpani in pregledni, da je ob upoštevanju položaja na trgu in sodobnosti tehnologije in proizvodnega programa mogoče za vsako podjetje ugotoviti njegovo ceno, kar je osnova za vrednost delnic ali obveznic, ki jih lahko izda. Celovita ocena uspešnosti podjetja pove, koliko je lahko podjetje selektivno pri izbiranju novih delavcev. Poročilo naj bi zato vsebovalo tudi podatke o **kakovosti, doseženi v delovnem procesu in o ustvarjalnosti pri delu**, tako množični kot profesionalni.

Drugi del poročila naj bi vseboval podatke, ki neposredno zadevajo **materialni položaj in socialno varnost delavcev**. To so podatki o kadrih in kadrovskih premikih, o

usposabljanju delavcev, o sredstvih skupne porabe in še posebej o osebnih dohodkih. Vsi ti podatki morajo biti urejeni tako, da omogočajo primerjave znotraj podjetja in primerjave z dosežki drugih podjetij iste dejavnosti ali regije.

Avtor teksta posveča največ pozornosti podatkom o osebnih dohodkih, ki naj bi omogočili v samem podjetju spremljanje gibanja realne vrednosti osebnih dohodkov (po možnosti ne le preko leta, temveč tudi v daljših časovnih obdobjih), razpon osebnih dohodkov, primerjave med delovnimi enotami in med delavci na podlagi delovne uspešnosti. Navzven, z drugimi podjetji v panogi ali regiji, pa naj bi podjetje primerjalo svoje letne povprečne OD, pa tudi (kolikor to omogoča sedanji način statistične obdelave podatkov) notranjo strukturo izplačanih osebnih dohodkov.

Čisto na koncu pa avtor svetuje (nekoliko naivno), kako naj bi se v prihodnje izognili nevarnosti, da se bo poslovodstvo v svojem poročilu sprenevedalo. V ta namen naj bi bil letnemu poročilu priložen še program delovnih in poslovnih aktivnosti za prihodnje leto. Tako bi lahko naslednje leto preprosto primerjali predvidene rezultate z doseženimi. Povzela: V. Cajnko

Ustanovljen je AMD Saturnus

Tako kot imamo že dolgo vrsto let »svoj« rally, imamo po novem tudi svojo Avto-moto društvo. Ustanovna skupščina AMD Saturnus je bila 7. marca, krstu 92. društva v okviru AMZ Slovenije pa sta poleg ljubiteljev avtomobilističnega športa iz Saturnusa prisostvovala tudi predsednik AMZS Boris Korbar in direktor Rallyja Saturnus Rok Freyer.

Zamisel o ustanovitvi lastnega društva ima že brado, zrasla pa je prav iz truda, ki ga vsako leto prostovoljno posveča rallyju z našim imenom blizu 100 Saturnužanov. Rally seveda tudi stane in ko se bo zbiral denar za ta namen v imenu AMD Saturnus, bodo računni jasnejši kot doslej. Društvo, ki se bo sicer v prvi vrsti ukvarjalo z rallyjem, pa bo razvijalo tudi

druge dejavnosti. Njegov prvi predsednik Mitja Ljubeljšek je omenil tečaje spretne vožnje, predavanja, interna tekmovalna in izlete. Poudaril je še, da so k sodelovanju pritegnili tudi vodilne, kajti društvo ne želi biti pastorek Saturnusa. Glavni direktor pa je že v uvodni besedi izrazil svoje navdušenje nad projektnim načinom dela pri rallyju, pri katerem vsi udeleženci zasledujejo isti cilj in ne gledajo samo ozko na svojo zadolžitev. Ta duh sodelovanja imamo priložnost malo-kdaj srečati na drugih področjih dela, je dejal.

Tudi številka 13 ne more ustaviti Rallyja Saturnus. Letos bodo tekmovalci zdrveli po naših cestah 25. in 26. maja, 27. maja pa bo razglasitev rezultatov. Start in cilj bosta v Ljubljani, vmes pa bo 18. hitrostnih preizkušenj. Razen za državno bo rally štel za evropsko prvenstvo s koeficientom 5. Glede na dosedanjo zgledno organizacijo in udeležbo vrhunskih voznikov ni iz trte zvito tudi upanje, da bo kmalu napredoval na višjo težavnostno stopnjo.

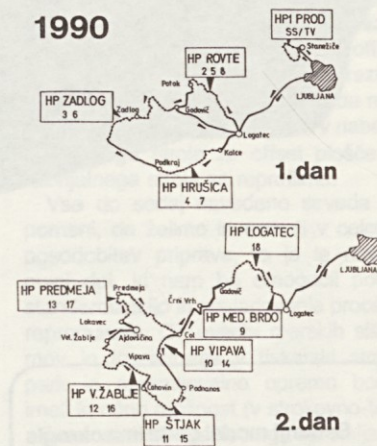
Sodeč po predhodnih informativnih prijavah je zanimanje tekmovalcev letos še večje kot običajno. Morda bo treba nekatere celo zavrniti, kajti število udeležencev so organizatorji omejili na 120 posadk. Ker bo rally štel tudi za avstrijsko državno prvenstvo, bo prišla večina kvalitetnih avstrijskih voznikov, prijave pa prihajajo tudi iz drugih evropskih držav. Veliko zani-

manje vlada tudi med tekmovalci iz vzhodnoevropskih držav, zlasti iz Poljske in Bolgarije.

Kaže, da bo letošnji rally spet doživel precejšnjo publiciteto. Predviden je neposredni TV prenos prve hitrostne preizkušnje in spremljanje v živo na Radiu Glas Ljubljane.

RALLY SATURNUS

1990

VOLITVE - NAŠI KANDIDATI

Na aprilskih volitvah bomo med drugim volili tudi delegate za zbornice združenega dela občinskih skupščin. Volilna enota industrije in rudarstva, v katero skupaj s še 30 delovnimi organizacijami iz naše občine sodi tudi Saturnus, bo imela v zboru združenega dela SOB Moste-Polje 5 delegatov. Na glasovnici bodo napisani

vsii kandidati, ki so na zborih volilcev zbrali več kot 30 glasov, teh pa je, koliko nam je doslej znano, štiriindvajset. Med njimi so tudi štirje, ki so jih kandidirali delavci Saturnusa. To so:

DUŠAN ERJAVEC, orodjar, TOZD Orodjarna in vzdrževanje;
ALEŠ JAKLIČ, organizator dela, TOZD Avtooprema;
FRANC KOLBE, strojni tehnolog, TOZD Orodjarna in vzdrževanje;
DARKO ZAJEC, strojni tehnik, TOZD Embalaža.

Funkcijo dosedanjih delegacij bodo po volitvah prevzeli delavski sveti tozdov in DSSS.

REZULTATI ANALIZ

Naša menza je ocenjena kot snažna

Objavljamo letno poročilo Zavoda za socialno medicino in higieno o ugotovljenih razmerah v našem obratu družbene prehrane. To poročilo je hkrati odgovor na članek Dnevniku, v katerem je bila naša menza omenjena kot nesnažna.

V letu 1989 smo v vašem obratu družbene prehrane vzeli 89 mokrih brisov za preverjanje snažnosti obrata in osebne higijene zaposlenih oseb. Od vseh vzetih brisov je bilo 13 nesnažnih zaradi preseženega

števila mikroorganizmov, v 9 nesnažnih brisih pa so bile prisotne fekalne bakterije.

Večina fekalnih bakterij je bila prisotna na termos posodah in pokrovi, vendar se je z nabavo novih posod stanje higiensko bistveno izboljšalo, čeprav termos posode še vedno pomivajo ročno.

Poleg naštetih vzorcev smo vzeli tudi 2 vzorca živil za mikrobiološko preiskavo. Vzorca sta bila higiensko neoporečna.

Iz naštetih analiz smo ugotovili, da je bila le slaba četrtina brisov nesnažnih, zato lahko ocenimo obrat družbene prehrane kot snažen.

Poleg tega ugotavljamo, da v obstoječi kuhinji, ki ima kapaciteto za pripravo cca 700 obrokov malic, kuhajo dnevno tudi do 1200 malic. S tem je kapaciteta kuhinje presežena.

Kuhinja sama ima tudi dokaj ponesrečeno lokacijo, tako, da prihaja obvezno do križanja čistih poti z nečistimi. V kuhinji tudi ni ločenih prostorov za pripravo surovih živil,

Primerjamo osebne dohodke

Če se primerjamo s povprečji v Sloveniji, se nimamo kaj pritoževati. Naši osebni dohodki presegajo vsa povprečja v republiki, tako v gospodarstvu kot v industriji, v kovinsko predelovalni in elektroindustriji. Republiška povprečja presegamo še znatno bolj kot v zadnjih mesecih preteklega leta. Tako velika odstopanja od republiških povprečij, zlasti v primerjavi s panogo elektroindustrije, pa v precejšnji meri izvirajo iz velikih težav poslovnega sistema lskre.

Področje	Povprečni OD za jan. 1990	% odstopanja OD v Saturnusu=100
Združeno delo Slovenije	4.206,00	92,4
Gospodarstvo	4.011,00	88,1
Industrija	3.827,00	84,1
Predelava kovin	3.750,00	82,4
Elektroindustrija	3.458,00	75,9
Saturnus	4.553,00	100

V tabeli so navedena povprečja za januar. V Saturnusu pa je bil povprečni osebni dohodek, izplačan za februar, skoraj popolnoma enak januarškemu - 4.554,00 din. Za februar je bil v republiki za poln delovni čas zajamčen osebni dohodek 1.600,00 din, medtem ko so sindikati postavili mnogo višji cilj - najmanj 3.685 din. Najnižji osebni dohodek za poln delovni čas, izplačan v Saturnusu, pa je bil nekje vmes - 2.580 din. Najvišji izplačani osebni dohodek je bil 4,3-krat tolikšen.

tako da v obstoječih razmerah delavci težko zagotovijo povsem ustrezne pogoje za pripravo in kuhanje živil.

Skladišča imajo v starih in vlažnih kletnih prostorih, v katerih so ugodni pogoji za naselitev raznih mikroorganizmov in drugih škodljivcev.

Priporočamo nabavo pomivalnega stroja za termos posode, saj bi s tem zagotovili ustrezno tempera-

turo pomivanja, ki se je pri ročnem pomivanju nikakor ne more doseči.

V preteklih letih smo vzeli več vzorcev živil, a je bil le zanemarljiv procent higiensko oporečnih, tako da s tem lahko podkrepimo mnenje, da je osebje kuhinje sposobno pripraviti kakovostno in higiensko neoporečne malice.

Sestavila: Anita Kermavnar, dipl.vet.

Prvi model Golfa se je pojavil na tržišču leta 1974; oblika z odsekanim zadkom in s petimi vrati je bila takrat novost, ki je požela precej uspeha in so jo kmalu začeli posnemati tudi drugi proizvajalci avtomobilov. Prvič so Golfa spremenili leta 1983. Model, ki bo predstavljen septembra prihodnjega leta na avtomobilskem sejmu v Frankfurtu, bo že tretja generacija tega avtomobila. V njegov razvoj je Volkswagen vložil milijardo nemških mark.

Bolj kot izvirnosti dizajna posvečajo v Volkswagnu pozornost zanesljivosti in solidni izdelavi. Vendar bo tudi oblika novega Golfa precej spremenjena. Najbolj se bo od dosedanje razlikovala prednja maska - in prav žarometi so ključni element te nove oblike. Ves avtomobil bo bolj zaobljen in bo nudil manjši zračni odpor. Vetrobransko steklo bo močno nagnjeno in vozilo bo videti daljše. Čeprav bo v resnici celo za 2,3 cm krajše od sedanjega modela. Zadnje steklo bo panoramsko - rahlo upognjeno in večje. Večja bodo tudi zadnja vrata, ki bodo segala vse do odbijača.

V novi model bodo vgrajevali 7 različnih bencinskih motorjev: od 1.400-kubičnega s 60 KS (44 kW) do 2.500-kubičnega s 150 KS. Dieselski motor pa bo imel prostornino 1.900 cm³; v običajni izvedbi bo imel 68 KS (50 kW), motor s turbinskim polnjenjem pa 95 KS (70 kW).

Z novimi žarometi prihaja nov način dela

Sedanjemu modelu golfa so šteti meseci. V drugi polovici prihodnjega leta bo Volkswagen poslal na trg nov model - za nas pa je predvsem pomembno, da bo imel precej drugačne luči. Zlasti proizvodnja žarometov s paraboloidi iz duroplasta bo zahtevala veliko novega znanja, nov način dela, pa tudi nove investicije.

golfa, in bi torej lahko pokrila morebitni izpad pri enem od ostalih dveh dobaviteljev. Poslej bodo imeli vsi dobavitelji približno enake zmogljivosti, kar seveda pomeni večjo odgovornost in večjo zahtevo po pravočasnih in kvalitetnih dobavah. Ni torej priporočljivo preizkušati, kaj bi se zgodilo, če bi Saturnus (kot praviloma doslej) zamujal pri uvajanju nove proizvodnje, ki mora steči sočasno s proizvodnjo novega modela Golfa.

Za uresničitev novega projekta bodo potrebne tudi nove investicije v vrednosti približno 9 milijonov DEM. Investicijski elaborat, ki vključuje tako domače kot tuje kredite, je banka že potrdila. Verjetno bo približno 7 milijonov DEM v ta projekt sovlagala Hella.

Nova tehnologija zahteva toliko

sprememb, da njeno uvajanje brez poprejšnjih investicij, vključno z razširitvijo proizvodnih prostorov, sploh ne bi bilo mogoče. Brez novosti, ki so jih v Avtoopremi vpeljali v zadnjih nekaj letih, jih že sam Volkswagen ne bi bil več pripravljen uvrstiti med svoje dobavitelje, čeprav se je Avto oprema pri dobavah za sedanji model izkazala kot dokaj zanesljiva. Tehnologija proizvodnje novega žarometa bo namreč zahtevala veliko natančnost. Posamezne faze proizvodnega procesa si bodo morale slediti v točno določenem časovnem zaporedju. Uporabljali se bodo novi materiali, pri katerih je treba natančno izpolnjevati navodila, sicer so lahko škodljivi zdravju. V zvezi s škodljivostjo za zdravje pa je vendarle treba pripomniti, da so nekateri novi materiali, ki se bodo upo-

rabljali, ekološko sprejemljivejši od dosedanjih - dvokomponentni laki, na primer, so manj hlapljivi; izopropanol, ki se zdaj uporablja za čiščenje plastičnih paraboloidov namesto freona, ne razkroja ozona.

Kar bodo v Avtoopremi zdaj najbolj potrebovali, pa bo novo znanje. Potrebovali bodo, pravi vodja razvoja Janez Bernat, še nove kadre, vsi pa se bodo morali dodatno izobraževati - doma (izdelan je že program izobraževanja), pri dobaviteljih opreme in pri Helli. Novi izdelki so v celoti računalniško konstruirani in tudi izdelani bodo s pomočjo računalniško krmiljenih strojev. Na področju CAD/CAM so v Avtoopremi že precej naredili, če se primerjamo s podjetji pri nas, vendar pa še močno zaostajajo v primerjavi z znanjem v tujini.

Vita Cajnko

Sedanji model golfa ima okrogle žaromete z regulirnim obročem, med žarometom in masko pa je precejšnja špranja, da se žaromet lahko nagiba. Novi, štirioglati žaromet bo zaprt v ohišje, svetlobni snop pa se bo reguliral z nagibanjem paraboloida.

Zadnje luči bodo večje od dosedanjih in sestavljene iz dveh leč (dosedanje so iz štirih), od katerih bo ena dvoobarvna. Za njihovo izdelavo bodo v Avtoopremi potrebovali nov stroj za dvoobarvno brizganje plastike z vrtljivo mizo.

Pogodba s Volkswagnom in s Hella, ki zanj razvija svetlobno opremo, je bila po dolgih pogajanjih podpisana v začetku letošnjega februarja. Zahteve so zelo stroge, kar velja najprej že za same konstrukcijske rešitve. Od Helle smo dobili celotno dokumentacijo in Saturnusu niso dovoljene nobene spremembe. Za razliko od sedanjega golfovega žarometata saturnuške izdelave, ki se je po videzu nekoliko razlikoval od drugih, mora biti novi popolnoma enak Hellinemu. Hella bo poleg know-howa nudila Saturnusu še tehnično pomoč, pri njih bodo izdelana tudi štiri najpomembnejša orodja.

Avtooprema bo za novega golfa lahko izdelovala 425.000 žarometov in 350.000 zadnjih svetilk, kar je količinsko približno toliko kot doslej, vendar bo vrednost teh izdelkov več kot podvojena. Da se ne bi pretirano hvalili - cena bo večja predvsem zaradi mnogo dražjih materialov, ki bodo vgrajeni v žaromet. Saturnus bo pokrival tretjino potreb Volkswagna, drugi dve tretjini pa Hella in vzhodnonemška Ruhla. Družčina bo torej ista kot doslej, razlika pa je vendarle pomembna. Hella ima dovolj kapacitet za proizvodnjo celotne količine žarometov, ki jih VW vgrajuje v sedanji model

**NAŠI ŽAROMETI -
NOVOSTI
KRATKE IZ AVTOOPREME**

Z začetkom leta so začeli v Avtoopremi proizvajati žaromete za Fiat uno. Prvo, manjšo serijo izdelkov so že prodali. Drugo, precej večje naročilo je prišlo iz Avstrije, vendar se je v proizvodnji žal zataknilo. Potrebovali bi posebno belo pločevino iz uvoza,

vendar je dobavni rok precej dolg. Kupec nestrno čaka, po vsej verjetnosti pa ne bo dobil vseh naročenih 20.000 žarometov.

Žarometi za uno se bodo seveda prodajali kot rezervni deli, kajti ta tip avtomobila je Fiat že prenehal izdelovati. Obetavnejši je videti drugi posel s Fiatom, proizvodnja žarometov za model panda. Tu gre za prvo vgradnjo v avtomobil, ki ga bodo izdelovali še nekaj let. Avtooprema naj bi dobavljala 100.000 žarometov na leto, kar ni majhna količina; našemu daleč največjemu kupcu, Volks-

wagnu, na primer prodamo približno 400.000 žarometov na leto. Posebnost žarometata za Panda je, da združuje poleg običajnih funkcij (dolga, kratka in pozicijska luč) še funkcijo smerne svetilke. - Žaromet za panda je trenutno v fazi homologacije, proizvodnja pa verjetno ne bo stekla prej kot v drugi polovici leta.

V Volkswagnu pa tačas testirajo naše žaromete za Caddy z daljinsko regulacijo. Od junija dalje namreč tudi v ta model ne bodo več vgrajevali žarometov brez ustreznih motorčkov.

Računalniško krmiljeni stroji namesto ročne spretnosti

Tudi v Embalažo končno prihaja čas velikih vlaganj v sodobnejšo opremo. Z njimi bo treba čim bolj zmanjšati zaostanek, ki si ga je nabrala v dolgih letih neinvestiranja. Samo vprašanje časa je še, kdaj se bo celotna proizvodnja selila v Zalog. Takrat pa bo največje spremembe doživela tiskarna, ki že lep čas z zastarelimi stroji le s težavo dohaja potrebe ostale proizvodnje tozda in zunanjih naročnikov. Pričujoči tekst naj pokaže, kolikšen je v resnici ta zaostanek.

SPLOŠNI TRENDI RAZVOJA GRAFIČNE INDUSTRIJE

Svet, v katerem živimo, praktično vsebuje samo eno konstanto, to pa so stalne spremembe. To velja za vsa življenjska področja, še posebno vidno pa potekajo spremembe v industrijski proizvodnji. Grafična industrija ni izjema.

Še nedavno je bila grafika v položaju, v katerem je grafik s skoraj istim fondom znanja, ki si ga je pridobil v času šolanja in prvih letih prakse, odšel tudi v pokoj, brez kakšnih posebnih stresov zaradi sprememb tehnologije ali posameznih postopkov. Kamen mejnik so bila 60-ta in 70-ta leta tega stoletja. Do tedaj je bila grafika pretežno obrtna dejavnost, od tega obdobja naprej pa dobiva značilnosti industrijske proizvodnje. Svetovni trendi razvoja so v tem obdobju zajeli tudi nas, tako da smo začeli prevzemati moderno tehnologijo, temelječo na kemiji, fiziki, strojogradnji, elektroniki itd.

Bolj ali manj uspešno smo se poskušali vključiti v te tokove z uvajanjem v glavnem zahodne tehnologije in tehnike. Grafiki smo s tem začeli izgubljati svoj »umetniški status«, improvizacijo, ročno spretnost, obrtniško znanje in mojstrstvo pa so začeli v večji meri izpodrivati strogo določeni in nadzorovani fizikalno-kemični procesi, ki se morajo odvijati v okvirih relativno ozkih toleranc.

Novo in višjo kvaliteto v tej smeri predstavlja dokončna uveljavitev offsetne tehnike tiska in s tem povezana priprava ustrezne tiskovne forme v 60-tih letih tega stoletja. Tehnologija offset tiska temelji na zapletenih fizikalno-kemičnih procesih, tisk sam pa na deofilnosti in hidrofilnosti tiskovnih površin ter na hidrofilnosti in oleofobnosti prostih površin.

Glede na to, da celoten postopek reprodukcije temelji na občutljivih fizikalno-kemičnih procesih ozkih tolerančnih območij, še posebno je to pomembno za rastrske reprodukcije, zahteva v vsaki svoji fazi posebej in v vseh skupaj konstantne pogoje. Znano je, da v vsaki fazi reprodukcijskega procesa prihaja do takšne ali drugačne deformacije osnovnega dela reprodukcije-rastrske točke. Ob konstantnih pogojih ostaja deformacija v določeni fazi, za določeno raster tonsko vrednost, vedno približno enaka, tako da jo lahko predvidevamo, vplivamo nanjo z načrtnim spreminjanjem vrednosti posameznih konstant in v končni liniji predvidevamo, načrtujemo in dosežemo ustrezen rezultat, t.j. potrebno kvaliteto odtisa. Dosežemo tudi ponovljivost rezultata-odtisa!

Konstantnost pogojev, ki jih moramo zadovoljevati v posameznem postopku tehnološkega procesa, lahko opredelimo kot:

a) Konstantnost kvalitete osnovnih in možnih vhodnih materialov,

b) konstantnost samega tehnološkega postopka,

c) konstantnost klimatskih pogojev (temperatura in relativna vlažnost zraka), ki so za grafiko strogo predpisani z ozkimi tolerančnimi območji.

Obvladovanje navedenih pogojev je predpogoj, ali bolje rečeno osnova, na podlagi katere se lahko pričnemo pogovarjati o boljši ali slabši reprodukciji - odtisu in predpogoj, da določena dosežena kvaliteta ni zgolj plod slučajnosti ali naključij, temveč je načrtovana. Določene grafične izdelke ne smemo ocenjevati vizuelno »po občutku in vtisu«, temveč v ta namen obstajajo merski sistemi in metode, merjenja pa se opravljajo z mernimi instrumenti, ki izključujejo subjektivno ocenjevanje. Navedeno velja za pripravo tiskovne forme in za sam tisk.

Današnji postopki procesa izdelave tiskovne forme in tiska v največji možni meri izključujejo človeški faktor v tehnološkem postopku in težijo k standardizaciji le-tega, to pa pomeni, da za tradicionalno »grafično umetnost« ostaja vse manj in manj prostora, ročno spretnost in mojstrstvo pa se umikata jasno definiranim postopkom, ki se opravljajo s pomočjo elektronsko krmiljenih strojev, ki edini lahko zagotavljajo, da proces poteka in v okvirih predvidenih toleranc.

Spremljanje tovrstnih trendov zahteva precejšnja in sprotna vlaganja v razvoj in tehnologijo, vsako zaostajanje pa lahko le s težavo nadoknadimo, saj so za to potrebna visoka investicijska sredstva, še posebno če želimo dosežati zadovoljive rezultate na trgu, po drugi strani pa nas spanje pripelje v položaj, ko

nismo več sposobni zadovoljevati zahteve trga po kvaliteti, rokih in ceni.

Saturnusova tiskarna je v teh pogledih tipičen obrat, v katerem v preteklih 20. letih ni bilo bistveno investirano, to pa so bila in so še leta skokovitih sprememb v grafični industriji. Posledica je zaostajanje tiskarne v tehnološko-tehničnem smislu in vedno večje zmanjševanje konkurenčne sposobnosti, ki bo do svojega polnega izraza šele prišlo.

PRIPRAVA TISKOVNE FORME

Obsega cel niz postopkov, od pridobivanja delnih rasterskih barvnih izvlečkov in stavljenja, do izdelave tiskovne forme-kopiranja in končne obdelave offset plošče. V naši tiskarni poteka proces v veliki meri ročno in na tehnično-tehnološko zastarelih aparatih in strojih, ki na posameznih področjih še zadovoljujejo potrebe, predvsem zaradi specifičnosti proizvodnje, v prihodnje pa nam ne omogočajo poenostavitve in racionalizacije postopka. S tem v zvezi se pojavlja naslednja problematika:

- **Tehnična izrabljenost aparatov in strojev.** Posledica je nezadovoljiva natančnost le-teh, tako da v polni meri ne izpolnjujejo svojega namena, poleg tega pa je potrebna precejšnja mera improvizacije in poznavanja slabosti aparatov, da delovne naloge sploh izpeljemo, ob večji porabi časa. Tehnična izrabljenost kapacitet je najbolj očitna na kopirnem okvirju (za offset plošče), repetirki in reprokameri.

- **Neustrezni izvori svetlobe na aparatih in strojih** so prvi in najbolj vidni znak tehnološkega zaostajanja naše tiskarne. Kot vir svetlobe se v veliki večini primerov v Saturnusu uporablja ksenonska žarnica, ki pa po svoji spektralni sestavi sevanja ne ustreza spektralni občutljivosti materialov, ki so v uporabi, kajti spektralna področja izvorov svetlobe in materialov se le delno prekrivajo, posledica tega pa so za današnje čase ekstremno dolgi časi in nenatančnost osvetljevanja. Problem je še posebno boleč pri kopirnem aparatu za offset plošče, kjer med drugim tudi zaradi izvora svetlobe skaçemo izven vseh kolikor toliko sprejemljivih toleranc. Ksenonsko žarnico kot vir svetlobe, imamo še na repetirki, reprokameri in fotostavku. -Že v sedanosti, v prihodnosti pa sploh,

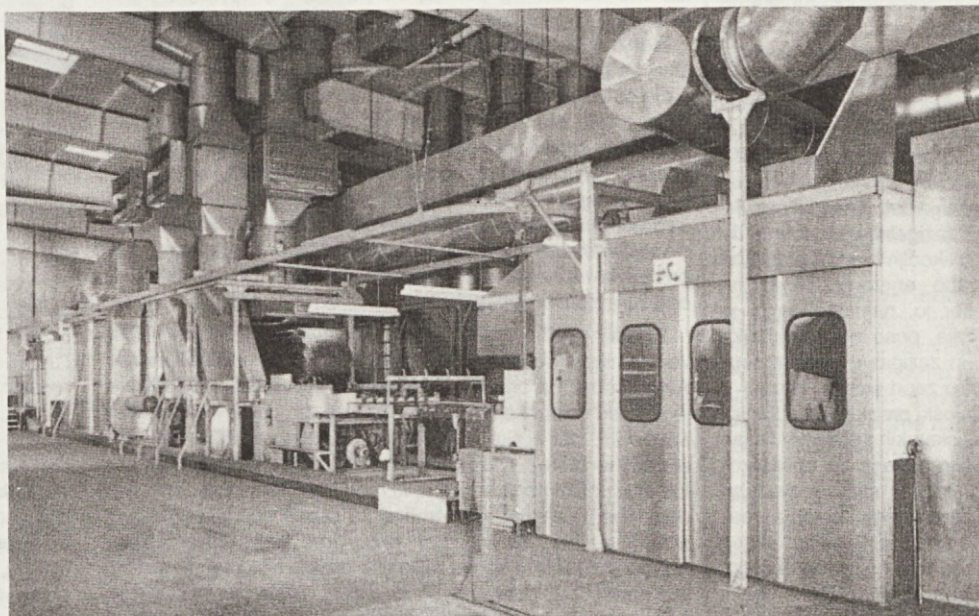
Naša najstarejša linija je iz leta 1954, najnovejša pa iz leta 1975. Povprečna starost tiskarskih in lakirnih kapacitet je 26 let.

ko bodo postavljeni glede kvalitete reprodukcije v posamezni fazi ustrezni kriteriji in se bo nujno moral celoten proces odvijati v okvirih sprejemljivih toleranc, se kaže **ročno razvijanje različnih fotomaterialov** (predvsem offset plošč in filmov) kot povsem neustrezno, neobvladljivo, nedefinirano, tako da moramo nujno investirati sredstva v nabavo razvijalnega stroja za offset plošče in razvijalnega stroja za reprofilme.

Vse do sedaj navedeno seveda ne pomeni, da želimo investirati v celotno posodobitev priprave, to je le najbolj nujni del, ki nam bo omogočil pot v standardizacijo in obvladovanje procesa reprodukcije. Ob uvedbi merskih sistemov in investiranja v tiskarski strojni park in spremljevalno opremo bomo imeli končno možnost (v strokovno-tehničnem smislu) kvalitetnega spremljanja in ugotavljanja vzrokov neustreznih rezultatov. Ob standardizaciji vseh vplivnostnih pogojev in v končni liniji pridobljenih prenosnih krivuljah strojev za posamezne barve in materiale, bomo lahko naslovili na izdelovalce delnih barvnih izvlečkov konkretne zahteve za izdelavo točno določenega registriranega barvnega izvlečka.

TISK

O tehnološko-tehničnem zaostajanju našega tiskarskega in lakirnega strojnega parka najbolj očitno govorijo podatki o starostih posameznih kapacitet. Najstarejša je lakirna linija iz leta 1954, najnovejša pa lakirna linija iz leta 1975. Povprečna starost tiskarskih in lakirnih kapacitet je 26 let, velika večina tovrstnih kapacitet pa je bila nabavljena v 60-tih letih. V tem času se je začela offsetna tehnika tiska v glavnem šele uveljavljati, do bistvenega in skokovitega razvoja offseta pa je prišlo šele v 70-tih letih, ko so se začele pojavljati bistveno boljše rešitve temeljnih problemov tovrst-

Sodobne lakirne in tiskarske linije so opremljene z zaprtimi sušilnimi komorami, ki preprečujejo emisijo hlapov v ozračje. Hlapi izgorevajo v posebnih sežigalnih komorah, tako sproščena energija pa se lahko uporabi za ogrevanje.

nega tiska, poleg tega pa so se dokončno začeli uveljavljati (sicer različni) merski sistemi in elektronsko-daljinsko upravljanje tiska z računalniško obdelavo merjenih podatkov. Tovrstni razvoj je v zadnjih 5 letih dosegel svoj višek, tako da bo predvidoma, vsaj za offsetno tehniko tiska, v bodoče nekoliko upočasnen.

Glede na to, da Saturnus v tem času ni bistveno investiral v tiskarno, so seveda tudi razvojni trendi v zadnjih 20 ali 25 letih potekali mimo nas, rezultat pa je precejšen tehnološki zaostanek, ki se že odraža, še bolj pa se bo v prihodnje, na doseženih rezultatih na trgu. Po tehnični plati so kapacitete že tako izrabljene, da se »vrtijo«, kot temu pravimo grafiki, samo še po zaslugi improvizatorskih sposobnosti osebja in pa na račun bistveno zmanjšane storilnosti, pa če to priznamo ali ne.

EKOLOGIJA IN PORABA ENERGIJE

V današnjem času so vprašanja varstva okolja in porabe energije vedno bolj prisotna tudi v našem prostoru. Tovrstna vprašanja se medsebojno prepletajo. Interes višje razvitih okolij je, če je industrija že nujno zlo, pridobiti v svojo sredino vsaj tehnologijo, prijazno do okolja in s čim manjšo porabo energije. Grafika sama po sebi velja za relativno »čisto« vejo industrije in se običajno ne nahaja na različnih »črnih listah«, kljub temu, pa se moramo zavedati, da ni neoporečna. V postopku priprave tiskovne forme se uporabljajo agresivne kemikalije, ki se pred izločanjem v kanalizacijo ne razgradijo, poleg tega pa je njihova poraba pri ročnih postopkih (kot np. v Saturnusu) precej večja in nekontrolirana v primerjavi s strojnimi postopki, kjer imamo poleg manjše porabe še možnost njihove regeneracije.

Pretežni del tehnološkega postopka pri delu z reprofilmii, ki so dandanes še v uporabi v našem podjetju, se odvija v popolni temi ali pri šibki rdeči svetlobi. To zahteva od delavcev povečane delovne napore zaradi slabe vidljivosti. Pogoste menjave intenzivnosti svetlobe (temno - svetlo), pa predstavljajo za njihove oči pravi svetlobni šok. Rešitev predstavlja uvedba day-light repromaterijalov, ki pa obenem zahteva tudi drugačno spektralno sestavo in intenzivnost izvora svetlobe. S stališča ekologije, predstavljajo tovrstni materiali določen napredek, saj njihov svetločutni sloj ne vsebuje kadmija.

V tiskarni predstavlja največji ekološki problem lakiranje in tisk ter izločanje topil oziroma razredčil v ozračje po končanem sušenju v tunelnih pečeh. To je posledica naših zastarelih tunelnih peči, ki še nimajo urejenih komor za sežiganje topil in vračanje dela energije nazaj v tunelno peč. Z zažigalnimi komorami izločanje zdravju škodljivih snovi praktično izničimo, porabo energije (plina) pa zmanjšamo, ker jo, namesto da bi jo spuščali v okolje, ponovno uporabimo. Tunelne peči in zažigalne komore skupaj predstavljajo zaprt sušilni sistem.

Določen ekološki problem na obstoječih zastarelih tiskarskih in lakirnih linijah predstavlja uporaba olja za podmazovanje gibljivih sklopov stroja - zlasti pri strojih brez centralnega sistema mazanja. Tu je poraba olja še večja, ker se olje potem, ko je izpolnilo svojo nalogo, steka na tla pod strojem. Od tu ga s čiščenjem stroja odstranimo iz tiskarne v okolje. Poleg tega, da je olje »neprijazno« do okolja, je povečana poraba olja »neprijazna« tudi za denarnico.

Stane SUŠINA

Analize so pokazale, da je razvitemu kupcu v trikotniku: kakovost, cena, rok, bistvena kakovost, na katero odpade več kot 50 % nakupnih odločitev.

Poslovni sistem se obnaša kot škaf: drži samo toliko vode, kolikor dopušča njegova najkrajša deska.

V vseh modulih poslovnega sistema je potrebna kontrola, še posebej nad umskim delom, ki (po japonskem prepričanju) ustvarja kar 80 % vseh napak v podjetju.

OBSTANEK EMBALAŽE: ZAGOTAVLJANJE KAKOVOSTI

Na močvirju ne zidaš nebotičnika

Drhtenje YU gospodarstva pred prihajajočo Evropo 92 ni neosnovano. V obdobju po letu 1970 smo samoupravno ukiniteli vse elemente trga in vsakovrstne konkurence in s planskim gospodarstvom zagotovili poslovno varnost še tako neperspektivne industrije. Moto te naše strategije je bila socialna varnost vseh: pridnih in manj pridnih, sposobnih in nesposobnih (o tem, da so eni in drugi enako nagrajani, smo pokorno molčali!).

V tistih letih, ko je YU-gospodarstvo, zaljubljeno samo vase in ponosno na svoj izum samoupravljanja, vztrajno korakalo nazaj, se je v svetu zgodilo marsikaj: japonski gospodarski čudež, prepored evropske industrije, bankrot ameriškega budgeta (ki je Američane v marsičem prebudil); začelo se je post-industrijsko obdobje s paničnim iskanjem notranjih rezerv. Le redki naši strokovnjaki so takrat opozarjali, da socialno orientirano plansko gospodarjenje ne bo moglo konkurirati kruti tržni logiki.

Ni še prav dolgo tega, ko smo tudi javno spoznali, da je naš eksperiment, s katerim smo hoteli svet naučiti dobrega gospodarjenja, dokončno propadel in da bo cena, ki jo bomo morali za to zablodo plačati, nepojmljivo velika. Naše tnanje in moledovanje po pomoči Zahoda je tamkaj naletelo na »razumevanje«. Odgovor: »Pomagajte si sami, mi vas bomo pri tem podprli«, je jugo-gospodarsko klientelo dokončno streznil. Stvari so se začele premikati.

Iskanje notranjih rezerv je, ob sočasnem povečevanju zahtevnosti zahodnih kupcev, pripeljalo (po množici opravljenih analiz) do ključnega spoznanja: obstanejo samo najboljši! Analize so pokazale, da je razvitemu kupcu v trikotniku: kakovost, cena, rok, bistvena kakovost, na katero odpade več kot 50 % nakupnih odločitev, preostanek pa na ceno in rok dobave. Za našega kupca pa je veljalo, da je zanj dobro tisto, kar mu domači trg ponuja, če pa želi kaj boljšega, je pa izbirčič, ki ga je treba kaznovati (na tak ali drugačen način).

Izdelovanje boljšega je zato postalo del sistema razvitih, ki smo ga pri nas prevleli kot Zagotavljanje kakovosti (QA). Za zrnje so v šestdesetih letih poskrbeli Američani (vojaška industrija z MIL standardom), prvi so želi Japonci (Toyota), do hibrida so zadevo razvili Britanci (z BS 5750), v svetu pa se je dokončno uveljavil kot mednarodni standard ISO 9000 (Evropa ga je zapisala pod EN 29000) v letu 1987. Nekako takrat so se tudi nekateri naši gospodarstveniki znebili real-socialistične slepote in novim tokovom so se, v razmeroma kratkem času, priključila nekatera naša podjetja: Gorenje, Cimos, IMV, ..., ostali pa počasi capljamo za njimi.

Za kaj gre? Dejavnosti za zagotavljanje kakovosti (QA) večina hitro zreducira na kontrolo. Tudi v Saturnusu, čeprav se Avtooprema, na pritisk večjih kupcev, že lep čas trudi (začela je še pred nastankom ISO 9000). Da je QA dejavnost Kontrole kakovosti, drži toliko, kot drži, da je varovalka isto kot celo električno omrežje. Zagotavljanje kakovosti je dejavnost celotnega poslovnega sistema, ki med seboj povezuje raznolike dejavnosti, vse zelo pomembne za uspeh podjetja. Poslovni sistem se obnaša kot škaf: drži samo toliko vode, kolikor dopušča dolžina njegove najkrajše deske. Njegove dejavnosti so: marketing, raziskovanje in razvoj izdelka in tehnologije, priprava dela, nakupovanje, proizvodnja (izdelava), kontrola kakovosti, prodaja, servisiranje in poslovna informatika (v najširšem smislu: z računovodstvom in kadrovanjem vred). Vsaka od teh dejavnosti je na svoj način povezana s končnim izdelkom: bodisi z vgrajevanjem znanja, fizičnim delom, ma-

terialom, informacijami, energijo, ..., so moduli sistema. Napaka v kateremkoli modulu pomeni strošek (recimo: izmet), informacije pa služijo za njihovo odpravljanje. Pravilen pretok informacij po poslovnem sistemu je motor sistema za zagotavljanje kakovosti.

Zanimiva je zgodovinska zabloda, da je kontrola kakovosti namenjena samo materialnemu delu in fizičnemu izdelku. Kot da proizvodni delavci edini niso sposobni ugotavljanja kakovosti svojega dela, ostali pa. V vseh modulih poslovnega sistema je potrebna kontrola, še posebej nad umskim delom, ki (po japonskem prepričanju) ustvarja kar 80 % vseh napak v podjetju. Vendar pa za to ne bo skrbela neka služba za ugotavljanje kakovosti (kontrola), ampak je smiselna organizacija avtokontrole. Tudi v proizvodnji. Kontrola kakovosti pa skrbi za bolj akademski nadzor nad materiali in izdelki.

Kako tak sistem zgraditi in vgraditi? Teoretično je zadeva preprosta: gre za tako notranjo organizacijo poslovnega sistema, da zagotavlja pretok dobrih informacij za poslovno odločanje o procesu do tistih ljudi, ki pa poslovno odločajo (slika 1). ISO predpisuje vse, kar mora biti storjeno, problem pa je KAKO te organizacijske rešitve preliči v prakso. Te zadeve lahko zelo korektno zapišemo v nekaj tednih, pa bo primer tudi na tem obstal. Le zagnanost nekaterih zainteresiranih potem pripomore, da se kak segment poslovnega sistema začasno izboljša. Tako zraste krasen nebotičnik na močvirju: ko se zvrne, ne veš zakaj, kriv pa je vedno nekdo drug...

Uvajanje sistema pomeni množico interaktivnih aktivnosti, katerih podrobno vsebino morajo določiti vodje posameznih področij (člani kolegija) in preverjati njeno vsklajenost z ISO določili. Ti ljudje so za korektno vgrajevanje in izvajanje dodeljenih nalog najbolj odgovorni, odgovornost pa se potem po piramidi upravljanja seli navzdol. Organizacijska in tehnološka disciplina, ki jo sistem v končni fazi zahteva, mora biti šproti dosežena. Na tak način smo se zadeve v Embalaži tudi lotili. Projekt (imenuje se: »Program Q«) je izdelan tako, da ob korektnem vgrajevanju vodi do certifikata za zagotavljanje kakovosti, ki ga v Evropi izdaja BSI (British Standardization Institute) in mora biti po lansiranju uveden v petnajstih tednih. Kot tak je programski posebež, kar mu omogoča vgrajena planska arhitektura. V njegovi vsebini je mogoče najti preneseno znanje eminentnih tujih in nekaj domačih strokovnjakov, nekaj avtorskih prispevkov, razna zakonska in standardizacijska določila, opis saturnskih slabosti in usmeritve za vsebinsko razdelavo posameznih področij za uvajanje po fazah. Posebno poglavje je namenjeno smernicam za razvoj CAQ modula računalniško integrirane proizvodnje (takozvane »tovarne prihodnosti«), ki je namenjen nadzoru postroja (linije) za lakiranje in je bilo izdelano kot seminarska naloga v sodelovanju z Univerzo v Mariboru in Gospodarsko zbornico. Lansiran bo v marcu 90, aktivnosti pa bodo postopoma začutili vsi delavci TOZD-a do začetka avgusta, ko naj bi bile vse dejavnosti organizacijsko prilagojene drugačnemu načinu dela. V preteklosti nesrečno izvedena centralizacija operativnih funkcij, ki spadajo v DSSS, bo predstavljala poseben problem, rešljiv na nivoju DO, ki bo morala prevzeti svoj del odgovornosti.

Zaželim si torej srečno, kajti slabo vgrajen sistem zagotavljanja kakovosti pomeni konec Embalaže. Konec po sedemdesetih uspešnih letih: Evropski trg nima milosti.

Vodja projekta - Edo Potočnik

Sanjski program Svobodnih sindikatov Slovenije

Dolgoveznim sindikalnim programom, v katerih ni bila svetla prihodnost nič bolj razumljiva od svetle sedanjosti, je odklenalo. Slovenski sindikati, ki se bodo na kongresu 6. in 7. aprila tudi uradno prelevili iz (od države in partije) odvisnih v svobodne in se seveda hkrati odrekli avtomatizmu včlanjevanja, so že začeli mamiti potencialne člane. Značilnost za dosedanje navade osupljivo kratkega in berljivega programskega dokumenta s temeljnimi nalogami za štiriletno obdobje je konkretnost, ob kateri kar slišimo zvenketanje denarja - ali bolj rečeno šumenje bankovcev, kajti sindikati se nočejo več pogovarjati o drobižu. Ko so se ozrli na Zahod, da bi prepisali organiziranost in metode sindikalnega dela, so se odločili prepisati še njihov standard. 600 DEM (v dinarski protivrednosti) za najenostavnejša dela in 1000 DEM povprečne plače - to zahtevajo samo za letos; v štirih letih pa naj bi se kupna moč naših plač izenačila s tisto v razvitih državah. Vse to naj bi imeli ob malodane polni zaposlenosti prebivalstva. Edina pomanjkljivost programa je, da so tvorci vanj pozabili vključiti čarobno paličico.

Svobodni Sindikati Slovenije

Kot že vemo, se je sindikalna organizacija odrekla pridevniku »politična« in se zato toliko bolj poudarjeno krasi z oznako »stanovska« organizacija delavcev. Vendar se ne omejuje zgolj na delavce v delovnem razmerju, temveč želi pritegniti pod svoje peruti tudi iskalce prve zaposlitve, začasno nezaposlene in upokojeince.

PROGRAM ZA NEZAPOSLENE

Na prvo mesto sindikati postavljajo cilj, da se približamo polni zaposlenosti - tako s pomočjo aktivne politike odpiranja delovnih mest ob materialni podpori države kot z razmahom vseh vrst zasebnega podjetništva. Zavzemajo se za organiziranje trga dela, ustanovitev posredovalnic dela z ustreznim razvitim informacijskim sistemom ter za pogajanje med sindikati, delodajalci in vlado o odnosih na trgu dela.

Iskalci prve zaposlitve naj bi dobili delo najkasneje v enem letu, v času pripravništva pa naj bi dobivali najmanj 80 % tarifne postavke po kolektivni pogodbi.

GLAS SATURNUSA izdaja delavski svet DO Saturnus v nakladi 2400 izvodov.

Uredniški odbor: Mensura Bašič, Zvone Debeljak, Brane Novak, Stojan Tršan, Richard Gerbec, Silvo Baznik, Josip Lukša, Sandi Hvala.

Glavna odgovorna in tehnična urednica Vita Cajnko Javornik. Naslov uredništva: Saturnus, Ob železnici 16, 61110 Ljubljana, telefon: 444-466 int. 225.

Tiskano v Saturnusu - oddelek tiska na papir.

Člani kolektiva, upokojeinci in štipendisti prejemajo glasilo brezplačno.

Po mnenju sekretariata za informiranje IS skupščine SRS, št. 412-1/72 z dne 8. 9. 1975, je glasilo oproščeno temeljnega davka na promet.

PROGRAM ZA DELAVCE

Delo mora imeti človeka vredno ceno, pravijo v sindikatih, ta cena pa je v letu 1990 600 DEM za najenostavnejša dela, medtem ko naj bi bila povprečna plača v Sloveniji 1000 DEM. Do leta 1994 pa naj bi se kupna moč slovenskih plač izenačila s tisto v sosednjih evropskih državah. Delež plač v povprečni strukturi cene proizvoda naj bi bil najmanj 30 %, ob tem pa se morajo obveznosti iz bruto osebnih dohodkov že do leta 1992 zmanjšati za 20 %. Sindikat zahteva, da se delavcem izplača regres za letni dopust najmanj v višini ene povprečne plače delavca v gospodarstvu.

Do leta 1994 je treba ustvariti pogoje, zahteva sindikat, da bo imel vsak mladi delavec najkasneje v letu dni zagotovljeno stanovanje. Cena dvosobnega stanovanja naj bi ne presejala pet povprečnih letnih plač, kreditni pogoji pa morajo biti taki, da bo stanovanje mogoče s tretjinsko obremenitvijo plače odplačati v dvajsetih letih. Sindikat namerava tudi neposredno vplivati na kreditiranje stanovanjske izgradnje z nakupom delnic v bankah. Sindikat se zavzema še za odkup družbenih stanovanj in za tako zakonsko zaščito stanovanjskih lastnikov, da bo spodbujala oddajanje praznih stanovanj v najem.

Svobodni sindikati se bodo zavzemali za zdravo okolje in za zdravju neškodljive delovne pogoje ter za razne načine ublaževanja posledic, kjer tega ni mogoče v celoti zagotoviti. Prizadevali si bodo tudi za krajši delovni čas - že letos za 40-urni, do leta 1994 pa za 36-urni delovni teden. Na »evropski« delovni čas bodo pristali le, če bodo prej zagotovljeni »evropski« pogoji življenja.

IZ PROGRAMA:

- Letos: najmanj 600 DEM plače.
- Evropska raven plač do leta 1994.
- Dvosobno stanovanje za pet povprečnih letnih plač.
- Največ leto dni brezposelnosti.
- Otroški dodatek za vse otroke v Sloveniji.
- 36-urni delovni teden.
- Vštevanje časa rednega študija in vojaščine v pokojninsko dobo.

PROGRAM ZA PRESEŽNE IN BREZPOSELNE DELAVCE

Delavci, ki so postali odvečni iz tehnoloških ali ekonomskih razlogov, morajo biti o predvidenih ukrepih obveščeni najmanj tri mesece prej. Odpustitev mora biti zadnji ukrep, prej je treba poiskati možnosti za prerazporeditve ali pre-zaposlitve.

Če pa »presežni« delavec izgubi delo, ima pravico do nadomestila najmanj 80 % tarifne postavke v kolektivni pogodbi. Brezposelnost ne sme trajati več kot eno leto, zahteva sindikat. Če gre podjetje v stečaj, morajo imeti njegovi delavci prednostno pravico do zaposlitve na novem programu, v novem podjetju, ob odkupu podjetja ali ob ustavitvi stečajnega postopka.

PROGRAM ZA UPOKOJEENCE

Skupnost pokojninsko-invalidskega zavarovanja naj se preoblikuje v pokojninski sklad in uveljavi podjetniški način upravljanja in gospodarjenja s sredstvi. Pri upravljanju tega sklada naj sodelujejo tudi sindikati.

Delavci morajo imeti možnost, da si z dodatnim vlaganjem v pokojninski in invalidski sklad zagotovijo višje pokojni-

ne. Isto možnost morajo imeti tudi podjetja v korist svojih delavcev.

Sindikati si bodo tudi prizadevali, da bi se v pokojninsko dobo všteval čas rednega študija na višjih in visokih šolah in čas služenja vojaškega roka.

ZAŠČITA DELAVCEV IN SINDIKALNIH POVERJENIKOV

V sindikatih pripravljajo nov projekt pravne zaščite članov, ki zajema brezplačne pravne nasvete, različna posredovanja, zaščito in zastopanje članov sindikata. V individualnih in kolektivnih sporih ter v stečajnem postopku bo sindikat zastopal delavce. Na zaščito sindikata lahko računajo tudi stakajoči delavci, ki zaradi stavke ne smejo trpeti nobenih sankcij.

Posebna zaščita velja sindikalnim zapornikom, ki uživajo z zakonom zagotovljeno imuniteto, v času opravljanja funkcije in še dve leti potem. V tem času jih ni mogoče prerazporediti, jim znižati osebnih dohodkov, jih uvrstiti med presežke, disciplinsko ali odškodninsko ukrepati proti njim.

Vita Cajnko

SINDIKAT NAŠE PANOGE

Enotnost, solidarnost, nova delovna mesta

pravi kolektivnih pogodb bo moral sindikat dokazati, da ni opozicija, temveč resen partner managementu v pogajanjih za pravice delavcev. Panožni sindikat pripravlja tudi predlog lastne kolektivne pogodbe, ki bo kljub vsem kritikam pripravljen do konca marca.

Med cilji Svobodnih sindikatov je poudarjeno, da si mora sindikat izboriti večjo vlogo tako v poslovnih sistemih kot v skupščinskem sistemu, kjer ne bo dajal le neobveznih mnenj, temveč bo lahko tudi predlagal nove zakone in spremembe. Tudi nove alternativne stranke, ki se pulijo za oblast, pozabljajo na delavca in v programih nimajo opredeljenih problemov socialne varnosti in zaščite delavcev.

V sindikatu moramo težiti k doseganju take življenjske ravni, kot jo imajo v razvitih evropskih državah. Tega pa ne bomo dosegli z nezadržno rastjo cen in zamrzitvijo osebnih dohodkov. Sindikat se bo na vse možne načine potegoval za pravice delavcev - če bo potrebno, tudi z organiziranjem generalne stavke kot skrajno obliko sindikalnega boja. Sindikalni aktivisti pa morajo biti zaščiteni pred šikaniranjem in maščevanjem.

S seja skupščine je bila ponovno poslana zahteva Izvršnemu svetu Slovenije in Gospodarski zbornici Slovenije, da takoj ukrepata, da se začne razbremenjevati materialna proizvodnja in razreševati krizni položaj podjetja v panogi.

Rado Fink

Pomagajmo si z razgibavanjem in z zaščitnimi sredstvi

Bolezen nikoli ne pride sama - tako bi lahko priredili znan pregovor, ko preberemo lanska poročila o zdravstvenem stanju naših delavcev. Vsak delavec ima v povprečju dve bolezni, in če računamo, da so nekateri celo zdravi... Resda večine bolezni ne moremo naprtiti samo delu in delovnemu okolju, vendar pa tudi to pušča na ljudeh opazne zdravstvene posledice. Tako med obolenji v nekaterih oddelkih prednjačijo okvare hrbtenice, v drugih okvare sluha ali vida. Treba bo primerneje opremiti delovna mesta, dosledno uporabljati zaščitna sredstva in - uvesti razgibavanje med odmori.

PRISILJENA DRŽA ŠKODUJE HRBTENICI

Lani so bili v moščanskem dispanzerju za medicino dela, prometa in športa opravljeni sistematični pregledi delavcev vseh proizvodnih oddelkih Avtoopreme, oddelka samostojnih pokrovov in vlečnih proizvodov v Embalaži, vzdrževalcev in brusilcev iz Orodjarne in vzdrževanja ter nekaterih delavcev skupnih služb. V celoti ima največ delavcev (zlasti še delavk) okvare gibalnega aparata, predvsem hrbtenice, kar je mogoče v precejšnji meri pripisati prisiljeni držji med delom. V montaži Avtoopreme ima take okvare kar polovica delavcev, v ostalih oddelkih Avtoopreme, v Embalaži in v skupnih službah pa približno tretjina delavcev. Zdravnice, ki so preglede opravile, zato povsod priporočajo uvedbo aktivnega odmora z razgibavanjem.

VELIKO DELAVCEV JE ŽE NAGLUŠNIH

Skorajda v vseh oddelkih je obremenjen vid delavcev, v precej oddelkih pa so izpostavljeni tudi prekomernemu hrupu. Zato so vsepovsod pogosta obolenja živčevja in čutil. V obravnavanih oddelkih Embalaže je kar 83 % delavcev s takimi obolenji, med njimi je največ takih, ki imajo okvarjen vid ali sluh ali pa oboje. Podobno je v proizvodnji Avto-

opreme; zaradi ropota zlasti obolevajo delavci v brusilnici in stiskalnici. Zaskrbljujoče je, da je med obolelimi tudi precej delavcev, mlajših od 50 let. Še bolj porazni so izvidi med vzdrževalci in brusilci v tozdu 7, katerih velika večina ima okvare sluha ali (in) vida. Vid trpi tudi na delovnih mestih v skupnih službah.

Na tretjem mestu po pogostosti so se med delavci skoraj vseh oddelkov uvrstile bolezni obtočil. Največ je krčnih žil in povišanega krvnega pritiska. Tudi visokemu krvnemu pritisku pa lahko (med drugim) botruje ropot, statične mišice obremenitve in telesna neaktivnost.

KAJ STORITI ZA BOLJŠE ZDRAVJE?

Zdravnice, ki so preglede opravile, predlagajo za večino oddelkov, tudi tistih v skupnih službah, uvedbo aktivnega odmora z razgibavanjem, da bi zmanjšali možnost okvar hrbtenice. Priporočajo tudi namestitve posebnih delovnih stolov z možnostjo regulacije višine sedala in s primernim naslonjalom, ki omogoča pravičen položaj hrbtenice. V oddelkih s prekomernim ropotom seveda priporočajo obvezno uporabo sredstev za zaščito sluha. Zaradi pogostih okvar vida opozarjajo na potrebo po primernejši osvetlitvi delovnih mest. Ker ljudje pogosto obolevajo tudi zaradi kajenja in prekomerne teže, svetujejo še organiza-

cijo zdravstvene vzgoje za delavce. Posebej ob izvidih vzdrževalcev in brusilcev tozda 7 pa je zdravnica priporočala tudi nadzor nad uživanjem alkohola, ker je pri pregledih ugotovila veliko jetrnih obolenj.

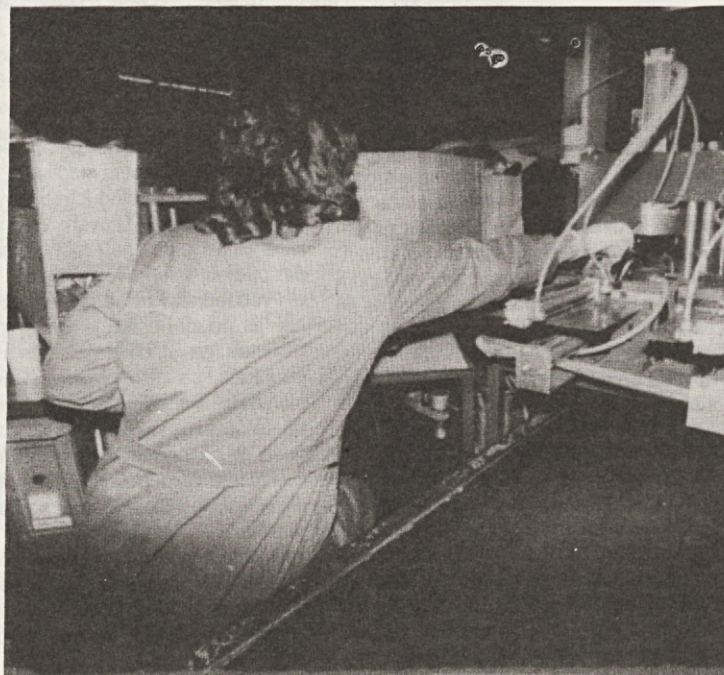
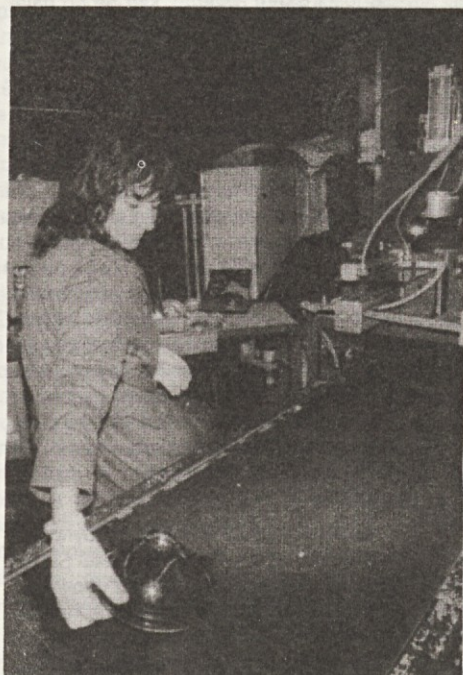
V naši službi za varstvo pri delu so zadovoljni, ker po novem dobivajo tako podrobna poročila o zdravstvenem stanju delavcev, ki jim bodo omogočila tudi doslednejše ukrepanje, je povedal vodja službe Avgust Snoj. Hrupa kot enega največjih problemov so se seveda zavedali že prej, v ta namen so tudi organizirali izobraževanje za vse delavce in nabavili nova zaščitna sredstva, prijetnejša za uporabo. A. Snoj pravi, da delavci zdaj redneje uporabljajo zaščitna sredstva. Za tiste, ki jih ne uporabljajo, zakon pooblašča varnostne inženirje in vodje oddelkov, da jih odstranijo z dela, vendar takih sankcij nihče ne uporablja. V našem pravilniku o delovnih razmerjih je nauporaba zaščitnih sredstev opredeljena kot hujša kršitev delovnih obveznosti, vendar pa tudi še ni bilo primera, da bi bil tak delavec (ali pa njegov nadrejeni, ker je to dopustil), disciplinsko obravnavan.

Druga stvar je ergonomska urejenost delovnih mest, ki naj bi preprečevala

okvare hrbtenice. Opremo je treba pač zahtevati in podjetje jo mora plačati. Napovedane selitve so ugoden trenutek, da se v novih prostorih zagotovi primerna oprema delovnih mest. Preveriti bo treba tudi osvetljenost. Dosedanje meritve so namreč pokazale, da je osvetlitev v skladu z normativi, vendar jih bo treba zaradi zdravstvenih izvidov ponovno opraviti, še zlasti, ker so bile večinoma opravljene prostorsko in ne posebej na delovnih mestih.

PRECEJ DELAVCEV BI MORALI PREMESTITI

Veliko delavcev po pregledih dobi oceno »dela zmožen z omejitvijo«. Takih je na primer v montaži Avtoopreme 40 %, v oddelkih samostojnih pokrovov in vlečenih proizvodov v Embalaži pa skoraj 60 %. Največ delavcev si je »prislužilo« omejitve z okvarami hrbtenice in sluha. Včasih zadošča uporaba zaščitnih sredstev, pogosteje pa je treba delavce premeščati, kar ni ravno preprosto, saj so si obremenitve na večini delovnih mest v proizvodnji zelo podobne.

Testiranje tesnosti žarometa za golf (sliki levo): Tudi strega avtomatski napravi lahko zahteva veliko telovadbe - žal zelo enostranske. Stol brez naslonjala pa je najpogostejša oprema delovnih mest v naši proizvodnji.

Škarje, Embalaža Moste (zgoraj in desno): Varnostni inženirji bodo predlagali, naj ženske na težjih delih zamenjajo moški. Ob škarjah delavke ves čas stojijo vsak dan pa morajo preložiti več sto kilogramov pločevine.

Delavcu se zaradi premestitve iz zdravstvenih razlogov tudi ne sme znižati osebni dohodek - razen kadar je vzrok zmanjšane delovne zmožnosti prekomerno uživanje alkohola. Doslej so komisije (v njih so varnostni inženir, socialni delavec in vodja proizvodnje) že prerazporedile nekaj delavcev zaradi zdravstvenih omejitev, ki so posledica alkoholizma, tako na primer voznika vilničarja in voznika tovornjaka. Na staro delovno mesto se sme tak delavec vrniti le pod pogojem, da se prej pozdravi.

Prekomerno pitje nikakor ni problem le med vzdrževalci in brusilci, ki so posebej omenjeni v poročilu, temveč še marsikje v delovni organizaciji, je povedal Avgust Snoj. Zato namerava Služba za varstvo pri delu v sodelovanju s kadrovskim sektorjem organizirati poseben sestanek, namenjen predvsem seznanjanju vodstva delovne organizacije s to problematiko.

Vita Canjko

SOCIALNI DELAVEC DAMJAN KOLARIČ:

Pomagalo bi kroženje delavcev v proizvodnji

»Lani smo iz zdravstvenih razlogov premestili na druga delovna mesta 11 delavcev, vendar je v Saturnusu še veliko več delavcev z različnimi zdravstvenimi omejitvami. Večini je težko najti ustrezno delo, ker so si obremenitve na delovnih mestih zelo podobne, lažja pa večinoma že zasedajo delovni invalidi in delavci s težjimi zdravstvenimi okvarami. Premeščanje še dodatno otežuje medtozdovska zaprtost.

Prav zdaj se spreminja zakonodaja o delovnih razmerjih. Ko bomo spreminjali naše akte, moramo vanje vključiti tudi ustrezna določila o varstvu invalidov. Predlagal bom, da ustanovimo še posebno strokovno komisijo, ki bo imela pristojnosti nad posameznimi deli podjetja in bo lahko v dogovoru z vodstvi zahtevala prerazporeditve v katerikoli del Saturnusa.

Najbolje pa bi bilo ukrepati preventivno, da do zdravstvenih okvar v takem obsegu sploh ne bi prišlo. Lahko bi uvedli kroženje delavcev v proizvodnji, da bi se izognili nenehnemu ponavljanju enakih gibov. Prav zdaj je v invalidskem postopku delavka, ki je vrsto let delala na škarjah in ima zaradi vedno enakih gibov poškodovan vratni del hrbtenice in živčevje na obeh rokah; takim primerom bi se s kroženjem lahko izognili. V Audiju na primer delavci vsake tri tedne zamenjajo delovna mesta. Ko sem pred časom predlagal tako rešitev, pa sem dobil odgovor, da so naše delavke navajene na svoja delovna mesta in da jih ne bi bile pripravljene prepuščati drugim.

Saturnus je torej odgovoren za nekatere zdravstvene okvare in taki delavci imajo pravico do temu primerne zaščite v delovni organizaciji. Zaradi zdravstvene okvare, ki jo je delavec dobil v podjetju, ni moralno, da bi bil na primer odpuščen kot tehnološki višek, kar pa se ponekod vendarle dogaja. Od tod tudi ideja o ponovni oživitvi aktiva delovnih invalidov. Združeni in ob strokovni pomoči bi se invalidi lažje potegnili za svoje pravice.

NESREČE PRI DELU

Največ poškodb je bilo v Orodjarni

Lani se je v Saturnusu ponesrečilo 107 delavcev; dva od njih sta se težje poškodovala. Največ nezgod se je pripetilo v tozdu Orodjarna in vzdrževanje, čeprav je tam zaposlenih mnogo manj delavcev kot v ostalih dveh tozdih - pri delu se je tam poškodoval vsak sedmi delavec. V primerjavi s številom delavcev se je najmanj nesreč zgodilo v tozdu Avtooprema. V vsej delovni organizaciji je bilo zaradi nesreč pri delu izgubljenih 854 delovnih dni.

Najpogosteje so se delavci in delavke uredali ali zbadli s pločevino. Pogosto jim je zašel tudi tujek v oko. Nekatere je stisnilo, drugi so se udarili ali padli. Največkrat so bili nezgod krivi delavci sami, ker niso

upoštevali navodil za varno delo, niso pravilno uporabljali zaščitna sredstva ali pa so posegali v nevarno področje stroja.

Iz poročila službe za varstvo pri delu ni razvidno, da bi se kateri od delavcev poškodoval zaradi napake na stroju ali napravi. Vendar pa je brezhibnost strojev zelo pomembna za varnost delavcev. Zato je zaskrbljujoča ugotovitev SVD, da večina strojev nima več veljavnih obratnih dovoljenj in da v tozdu Embalaža zadnjih 6 let niso opravljali rednih pregledov strojev v proizvodnji. Upajmo, da bo zamujeno popravila nova komisija za periodične preglede, ki so jo v tozdu imenovali novembra lani. (vc)

Pakirnica - lažje delo, plačano z zdravjem

Pakirnica, eden najsvetlejših prostorov v Embalaži, skriva nič kaj svetle usode delavk, ki ne zmorejo več delati v proizvodnih oddelkih. Nekatere so svoje bolezni ali celo invalidnost pridobile za štancami in škarjami, druge so zbolele neodvisno od dela - kolikor je vzroke sploh mogoče jasno ločiti. Mnoge sodelavke jih gledajo postrani in jih obtožujejo delomrzništva, kar jih seveda boli. Vse so bile premeščene na ta oddelek na podlagi zdravniških izvidov.

V objektiv sem lahko ujela le tri, ker so bile ostale odsotne. Sicer pa jih tu dela deset in še več bi jih bilo, če bi bilo dovolj prostora. Jožica Žohar (v sredini) že 27 let dela v Saturnusu in preden je 83. leta kot invalid tretje kategorije pristala v pakirnici, je zamenjala precej delovnih mest v proizvodnji. Pravi, da ji je bilo najbolj všeč, ko je v Zalogu gumirala pokrove in ko je na oddelku vazelink tehtala pločevino. Ima precej bolezni, med drugim zmanjšano gibalno sposobnost rok zaradi okvarjene hrbtenice. Štiri leta je bila v bolniškem staležu, sedanje delovno mesto pa si je iztožila, pravi, da ji nadrejeni kljub izvidom niso verjeli, da je res tako bolna. Težave (med drugim) s hrbtenico ima tudi Marica Čosič (desno), ki je prav tako prišla v Saturnus pred 27 leti. Šest let je bila na bolniški, potem so jo s »štirioglatega« oddelka premestili na pokrove in nazadnje v pakirnico. Za bolezen Zore Obajdin (levo), ki je zbolela na živcih zaradi sestrine nesreče, ni mogoče kriviti delovnih razmer, vendar pa je po tistem še težje prenašala hrup.

Vse tri si najbolj želijo, da bi jih bile sodelavke in preddelavci bolj pripravljene razumeti. Pohvalile pa so socialnega delavca Damjana Kolariča, ki se je zelo zavzel zanje, in inženirje varstva pri delu. Odkar so ti vzeli stvari v svoje roke, jih ne premeščajo več na težja delovna mesta.

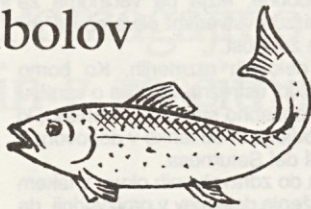
OBVESTILO

Po daljši prekinitvi se bodo 4. aprila 1990 v sejni sobi Ob železnici 16 spet zbrali zaposleni invalidi. K življenju bomo skušali spraviti **AKTIV INVALIDOV**.

Vabljeni!

Maja se začne ribolov

Kot je bilo že objavljeno v prejšnji izdaji glasila Saturnusa, smo se ribiči Saturnusa organizirali v ribiško sekcijo, ki bo delovala v okviru športnega društva. Ideja o organiziranju je stara že nekaj let, saj nas je v firmi preko 35 ribičev iz raznih ribiških družin, ki delujejo na področju Ljubljane in bližnje okolice. Veliko je tudi sodelavcev, ki sicer niso aktivni v družinah, imajo pa veselje do ribolova in narave ter samo občasno zahajajo k vodi.

Na ustanovnem sestanku v mesecu januarju smo izvolili vodstvo sekcije, sprejeli program in smernice ter pravilnik, po katerem se ravna vsak član ribiške sekcije. Predsednik ribiške sekcije je tov. Vojko Maksimovič, namestnik Brane Novak. Izvoljen je tudi 6-članski upravni odbor, v katerem so poleg predsednika in namestnika še: Jože

Šmejc, Rado Fink, Matevž Rupnik in Andrej Valentinčič. Slednja dva sta tudi gospodarja, ki bosta skrbeli za ribolovno opremo in izdajo ribolovnih dovolilnic.

Naš osnovni namen je, da med sodelavci populariziramo tovrstno obliko rekreacije, jih zvabimo v naravo, da se sprostijo in naberejo novih moči za vsakdanje delovne napore. Ker smo Saturnužani sedaj razdeljeni po več lokacijah, se med seboj vse manj poznamo, zato je takšna oblika priložnost za druženje in izmenjavo mnenj, ki jih v kolektivu zelo pogrešamo.

Ribiška sekcija bo kupila dva kompletna ribolovna pribora in 4 prenosne ribolovne dovolilnice. Vsak Saturnužan-ka, ki je tudi član športno-rekreativnega društva, bo lahko v spremstvu člana ribiške družine izvajal(a) ribolov. Seveda pa bomo ribiči sodelavcem pomagali s praktičnimi nasveti, da bo ribolov čimbolj uspešen. Pričeli bomo v mesecu maju, prava sezona pa se začne v mesecu juniju.

V prihodnji številki bomo podrobneje predstavili pravilnik naše ribiške sekcije in opisali nekatere načine ribolova. Zaposlili bomo nekatere priznane ribiče (Šmejc, Walland, Valentinčič, Završnik), da nam podrobneje opišejo skrivnosti uspešnega ribolova.

Rado Fink

Običajno je, da se podoba glasila ujema s celotno podobo delovne organizacije, bodisi z uporabljenim tipom črk bodisi z vključitvijo veljavnega znaka. Zato uredniški odbor razpisuje med delavci Saturnusa

NATEČAJ ZA NOVO GLAVO GLASA SATURNUSA

Napis naj bo črnobel, predviden naj bo tudi prostor za podatke o tekočem letniku in številki. Vse ostalo je prepuščeno vaši domišljiji. Osnutek izrišite v velikosti 1 : 1, jih označite s šifro in se »dešifrirajte« v priloženi zaprti kuverti. Predloge pošljite do 16. aprila v Informativno službo Saturnusa, Ob železnici 16.

PREDLAGATELJ IZBRANEGA OSNUTKA PREJME 1.000 DIN NAGRADE.

Teniško igrišče je odprto

Teniško igrišče je (ko to berete) že odprto. Naši ljubitelji tenisa so na njem že v prvi polovici meseca opravili spomladanska dela in uredili okolico. Igrati je mogoče v popoldanskih urah, od 15. ure dalje, ob sobotah nedeljah in praznikih pa tudi dopoldne. Če bo teniška sekcija uspela zaposliti še enega oskrbnika, bo igrišče od jutra do večera odprto tudi julija in avgusta.

Ura igranja stane 10 din na osebo za člane ŠRD Saturnus, za nečlane pa 20 din. Da ne bo goljufanja, je ŠRD uvedel članske izkaznice s sliko. Člani IO teniške sekcije imajo pravico, da izvajajo kontrolo na igrišču, vendar le s potrjeno izkaznico, ki dokazuje, da so res člani IO.

Prijave sprejema oskrbnik igrišča za dva dni vnaprej, mogoče pa se je prijaviti tudi Igorju Pernetu, predsedniku sekcije. Nalepke za 10 din se dobijo pri Nuši Sovinc, tajnici ŠRD (računovodstvo, Ob železnici 16), ali pa kar na igrišču.

Igrišči bo letos začela sekcija tudi posojati (za plačilo, seveda); Yulon si je že rezerviral enega za 6 ur na teden.

Vabilo za plezanje sva prebrala v knjigi »Sto vzponov« in opis poti, ki je obetal lahko in kratkočasno plezanje, naju je premamila, da sva se kljub kratkim jesenskim dnevom, odločila za vzpon čez Južno steno Spodnjega Rokava.

Na policah Triglavske stene je že ležal prvi sneg in hladno je pihalo po dolini Vrat. Tam zgoraj, na Rokavih, pa je že vse žarelo v soncu. Zlati macesni so sijali sredi obledelih trat pod rdečkastimi stenami, ko sva po dveh urah hoje prišla natanko na začetek smeri. Vseda sva se na sonce, ki je že prijazno sijalo, in zajtrkovala. Ob pogledih na Severno steno Triglava, naju je lepota jesenskega jutra premamila, da sva se kar predolgo držala.

Po strmim in širokem žlebu, poraslem s travo, kaj kmalu prideva v globoko centralno grapo, ki strmo pada z vrha Rokava in deli celotno ostenje. Grapo prekinjajo skoki in kamini, ki so vedno bolj strmi. Kmalu spoznam, da je lepota rdečih sten varljiva. Karkoli zagrabim, mi ostane v rokah, čeprav nisem v Krpanovi žlahti. Kamni lete v dolino, jaz pa se vedno bolj čudno počutim. Rahlo previsen, krušljiv skalni pomol, ki visi nad grapo, me ustavi. Preizkušam trdnost oprijemkov, gledam v globino, kjer naj bi jo užgal, a se ne morem odločiti. Marjanov: daj no, me zdrami, da se obesim na skalno lusko in potegnem navzgor. Nahrbtnik, v katerem je varno spravljena plezalna vrv je težak in me vleče nazaj. Na vrhu pomola se korajžno ustopim in gledam navzdol, na prijatelja, ki se nekaj pogovarja sam s seboj: »Madona je nevarno. A tuki si splezu?« teče njegov samogovor.

Ko sva spet skupaj, se takoj naveževa. Zdaj varneje plezava v vedno bolj odurno grapo. Kamin, skozi katerega je Marjan splezal brez nahrbtnika, je strm in ozek. Sladkost drugega v navezi je težaško delo. Rinem sebe in njegov nahrbtnik proti vrhu kamina. Oprijemov je malo in v vrhu kamina se v zarezi držim samo še s trenjem telesa ob steno. Zaniham na vrvi in izplezam po zunanem robu.

Visoko sva. Že se vidi koča na Kredarici, ki se blešči v soncu, ko naju zaustavi vršna previsna zapora, ki na južni strani obkroža celoten vrh Rokava. Taskrauzljan poskuša, pa ne more, je prekratek. Splezam do njega in mu z roko

S PLEZANJA

Potep po Rokavu

pridržim nogo. Staroslavni gojzerji na trenje ne delujejo. Ob pol treh popoldne sva tik pod vrhom in dan se je že začel prevešati. Lahkoten jesenski potep se na hitro spreminja v tekmo s prihajajočim večerom. Za sestop se odločiva takoj.

Spust z vrha na zahodni greben, ki se spušča na visokogorsko krnico Kotlički, je zračen. Najlepši kamniti stolp se maje in dolgo traja, da zaupam skali, ki bo ob spustu držala mojo težo. Počasi in previdno obremenim vrv, srček pa, bum, bum. Ko vidim, da zanka drži, se odpeljem navzdol, na konec vrvi in vrh grebena. Šum vrvi, ki drsi skozi osmico, kamen zgrmi v dolino in že sva oba na grebenu. Vršne stolpe grebena hitro obplezava in pred nastopajočo temo se po gruščnatih policah spustiva v zasneženo krnico Kotličev. Z vzponom na škrbino na grebenu Škrlatice ne oklevava. Hitro se vzpenjava po gladkih zasneženih stenah proti škrbini, na katero stopiva tik pred temo. Nič počitka, naprej in čim dlje po markirani poti še pred temo. Prižgem čelno svetilko in iščem markacijo. Globoko pod seboj, na robu, med steno in snegom, zagledam kos klina, ki moli iz snega. Z nogo udarim po snegu, ki še ni zamrznil, in se odpeljem navzdol. Med drsenjem zgrabim za klin in obvisim. Sneg se mi udere do pasu in glej, spodaj je Zajla, z veliko začetnico. Smejem se od veselja in čakam na tiho, črno senco, ki pravi: »A tuki dol si?«

Zdaj greva počasi navzdol, po markirani in varovani poti. Kmalu sva na meliščih pod stenami Škrlatice. Noč se je spremenila. Postalo je topleje in izza Karavank je posijala luna. Gore so srebrno zasijale in zvezde na črnem žametnem nebu so bile kot na gosto posejane svetle lučke. po širnih pobočjih Dolcev, po stezi, ki jo je osvetljevala luna, sva se brez besed spuščala skozi tihi, z listjem posuti gozd. Sredi noči sva spet na jasi, pred zaprtim Aljaževim domom.

Redkobesedna je bila najina nadaljna pot. Pogovor je stekel šele, ko je popustila napetost in sva v Mojstrani spila prvo kavo.

Odpeljala sva se proti domu, kjer sta najini ženi že razmišljali o gorski reševalni, starih kozlih in podobnih neumnostih.

GAMZI